

УДК 330.34:332.142

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-4>

Марта Олексіївна ДЕРГАЛЮК,

канд. економ. наук, доцент кафедри економіки
і підприємництва Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0000-0001-8791-9121

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена виокремленню засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Доведено, що стратегічне управління потенціалом регіонів забезпечує потенціалоформуючий простір регіональних економічних систем. Обґрунтовано функції та принципи стратегічного управління потенціалом регіонів. З'ясовано загальну спрямованість управління потенціалом регіонів із іншими стратегічними цілями розвитку регіональних економічних систем, серед яких: соціальний, демократичний, економічний, науково-інноваційний розвиток та екологічна безпека. Визначено чинники що здійснюють негативний прояв на прийнятті рішення щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем. Аргументовано переваги стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Доведено необхідність проведення безпосередньої оцінки проблем стратегічного управління потенціалом регіонів. Обґрунтовано висновки дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем.

Ключові слова: потенціал регіонів, потенціалоформуючий простір, стратегічне управління, розвиток регіональних економічних систем.

Marta DERHALIUK

Department of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute»

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE POTENTIAL OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

The article is devoted to highlighting the principles of strategic management of the potential of regional economic systems. It has

been proven that strategic management of the potential of regions ensures the potential-forming space of regional economic systems. The functions and principles of strategic management of the potential of regions are substantiated, among which the application of a program-target approach in managing the potential of regions, systematic management, mobilization of resources, coherence of interests of regional subjects and legitimacy make it possible to take into account general social values and build a strategy of managing potential taking into account the interests of various economic subjects of regional economic systems. The general orientation of the management of the potential of regions with other strategic goals of the development of regional economic systems, including: social, democratic, economic, scientific and innovative development and environmental security, is substantiated. The factors that have a negative effect on the decisions made regarding the provision of the potential-forming space of regional economic systems are identified, namely: the instability of the institutional system, financial-economic, scientific-technical, socio-demographic and environmental factors. The advantages of strategic management of the potential of regional economic systems are substantiated. Strategic management of the potential of regional economic systems makes it possible to fully take into account existing features and specificities of regions and to single out the necessary strategic management mechanisms to take them into account. The main advantages of strategic management of the potential of regional economic systems should include: specific goal-setting of the region's development vector and provision of potential-forming space, coordination of activities of regional entities in the direction of provision of potential-forming space and disclosure of the latent potential of territories, clear organizational distribution of tasks to achieve set goals, selection of alternative means and selection of the necessary tools to achieve the set goals. The need to assess the problems of direct strategic management of the potential of regions has been proven. The conclusions of the study of the principles of strategic management of the potential of regional economic systems are substantiated.

Keywords: *potential of regions, potential-forming space, strategic management, development of regional economic systems.*

Постановка проблеми. Необхідно зазначити, що динамічні параметри економічного розвитку регіонів демонструють поглиблення асиметричності у соціально-економічному розвитку

регіональних економічних систем та їх територій. Частково це пояснюється різними потенційними можливостями територій, диференціацією ресурсного потенціалу. Але, сучасні виклики розвитку економічних систем вимагають прийняття управлінських рішень щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіонів, активізації використання потенційних можливостей, виявлення латентного потенціалу, що сприятиме забезпеченню соціально-економічного розвитку територій та забезпеченню екологічної безпеки. Окреслені тенденції вимагають дослідження питань стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із стратегічним управлінням потенціалу регіонів, методологічним забезпеченням та факторами впливу на управлінські засади щодо потенціалу регіонів, присвячено публікації науковців, серед яких слід відмітити: І. Бакума [2], М. Бутко [1], М. Гедза [2], Т. Пепу [1], Д. Добрик [3], П. Жук [4], Л. Калініченко [5], О. Кахович [6], Т. Куценко [7], О. Попело [8], С. Тульчинську [9-10], Р. Тульчинського [11], В. Худолей та ін.

Але, незважаючи на існуючий науковий доробок, потребують глибшого опрацювання проблеми стратегічного управління потенціалом регіонів, що зумовлює забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем.

Метою даного дослідження виступає виокремлення засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- доведено актуальність дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем;
- з'ясовано спільні функції стратегічного управління потенціалом регіонів та їх соціально-економічного розвитку;
- виокремлено принципи стратегічного управління потенціалом регіонів;
- з'ясовано загальну спрямованість управління потенціалом регіонів із іншими стратегічними цілями розвитку регіональних економічних систем;
- доведено необхідність проведення безпосередньої оцінки проблем стратегічного управління потенціалом регіонів;
- обґрунтовано висновки дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем є виокремлення можливостей розвитку регіону в умовах зміни властивостей, характеристик, параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища, формування нових взаємовигідних відносин, виявлення, за рахунок яких ресурсних, технологічних, законодавчих та інших важелів впливу можливості регіону можуть бути використані, а потенціал – реалізований.

Прийняття рішень щодо стратегічного управління потенціалом регіону здійснюється відповідно до загальної стратегії соціально-економічного розвитку та спільно виконує такі функції, як:

- формування системи суспільних цінностей;
- визначення вектору стратегічного управління щодо пріоритетів розвитку та досягнення цілей;
- консолідація суспільства;
- активізація використання потенціалу для найбільш оптимального досягнення цілей.
- Стратегічне управління потенціалом регіонів окрім виокремлених функцій ґрунтується на таких принципах стратегічного управління, як:
- застосування програмно-цільового підходу при управлінні потенціалом регіонів;
- системність управління для комплексності урахування рішення соціально-економічних проблем регіонального розвитку;
- мобілізація ресурсів, що передбачає застосування ринкових стимулюючих механізмів активізації господарської діяльності регіональних економічних суб'єктів;
- узгодженість інтересів владних структур та шаблів управління, бізнесу, громадських інституцій;
- легітимність, що передбачає спільне прийняття управлінських рішень із громадськістю, представлення та обговорення концепції задіявання потенціалу регіонів.

Функції та принципи, виступаючі відправними пунктами у виборі вектору стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, дають можливість урахувати загально-суспільні цінності та вибудувати стратегію управління потенціалом із урахуванням інтересів різних економічних суб'єктів регіональних економічних систем.

Управління потенціалом регіональних економічних систем не може бути відірвано від інших стратегічних цілей розвитку, до яких слід віднести:

- соціальний розвиток, що передбачає забезпечення збалансованості ринку праці, нівелювання асиметричності у рівні та якості життя різних верств населення різноманітних територій, створення умов для ефективної праці й розвитку особистості у всіх соціальних групах;
- демократичний розвиток, що передбачає утвердження процесів децентралізації відповідно до проведених реформ передачі функцій владних повноважень на місця, забезпечення широкої участі населення в ухваленні управлінських рішень, попередження та вирішення етнічних, конфесіональних, класових та інших можливих соціальних конфліктів;
- економічний розвиток, який зорієнтований на сталість валового регіонального продукту, зростання доданої вартості, інноваційність розвитку сфер економіки, модернізацію економіки в цілому, забезпечення економічної безпеки;
- науково-інноваційний розвиток, що забезпечує модернізацію соціально-економічної системи на інноваційній основі та передбачає стимулювання освітньої, наукової та інноваційної діяльності, формування й розвиток регіональних центрів створення й поширення критично важливих технологій, розвиток інноваційної інфраструктури регіонів;
- екологічну безпеку, що забезпечує дбайливе та раціональне використання природних ресурсів при зменшенні викидів у навколишнє середовище та шкоди довікллю, безпечну утилізацію відходів та запровадження принципів циркулярної економіки, збереження природного кругообігу речовин і регенераційних механізмів природи.

Окрім соціального, демократичного, економічного, науково-інноваційного та екологічного вектору стратегічного управління одним із основоположних виступає напрям стратегічного управління потенціалом регіонів.

Стратегічне управління потенціалом регіону спрямовується на раціоналізацією природного приросту населення, раціональне використання обмежених та вичерпних ресурсів, у тому числі, земельного фонду на основі оптимального розміщення вироб-

ництв, комунікацій, місць розселення, розвитку інфраструктури. Ці та інші заходи щодо підвищення ефективності задіявання потенціалу регіонів дають можливість забезпечити додатковий притік капіталів та інших ресурсів, що сприяють розвитку територій, за рахунок виокремлення конкурентних переваг регіону.

Важливим при стратегічному управлінні регіонами є урахування існуючих унікальних характеристик та можливостей, що забезпечують потенціалоформуючий простір регіональних економічних систем.

Стратегічне управління потенціалом регіональних економічних систем дає можливість у повній мірі врахувати наявні особливості й специфіку регіонів та виокремити необхідні механізми стратегічного управління для їх передбачення. Стратегічне управління неможливе без побудови форсайту розвитку регіональних економічних систем, що підвищує вимоги до аналізу та оцінки поточної ситуації використання потенціалу регіонів.

Окрім урахування чинників, що здійснюють негативний прояв на прийнятті рішення щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем, необхідно здійснювати безпосередню оцінку проблем стратегічного управління, до яких слід віднести:

- виявлення власних проблем управління, які пов'язані із перекладанням функціональних повноважень та відповідальності за прийняття управлінських рішень щодо розвитку регіональних економічних систем між різними гілками владних структур;
- формування цілей стратегічного управління із урахуванням чинників негативного прояву на розвиток регіонів. Цілі стратегічного управління повинні включати досягнення довгострокових цілей забезпечення організації потенціалоформуючого простору регіонів. Довгострокові цілі повинні бути узгоджені із короткостроковими цілями використання потенціалу регіонів для забезпечення стійкості економічного розвитку;
- визначення стратегій досягнення цілей із урахуванням специфічних особливостей потенціалу регіону та його перспектив розвитку. У свою чергу, виокремлення необхідних стратегій вимагає ґрунтовного аналізу наявного потенціалу та можливих креативних шляхів розвитку

- регіональних економічних систем із урахуванням латентних можливостей розкриття потенціалу регіонів;
- реалізацію стратегій потенціалоформуючого простору, що передбачає: наявність стабільної системи управління та її гнучкість при виникненні загроз економічного розвитку; дотримання розробленого фінансового плану забезпечення стратегічних заходів розвитку потенціалу регіонів; проведення політики щодо підтримки дотримання стратегічних напрямів розвитку регіональних економічних систем; забезпечення досягнення поставлених цілей завдяки мотиваційним важелям; узгодженість та мотивування суб'єктів регіонів щодо об'єднання зусиль для досягнення стратегічних цілей; забезпечення високої культури управління для успішної реалізації стратегій управління потенціалом регіонів;
 - коригування дій та прийняття необхідних рішень при змінах зовнішнього середовища впливу на потенційні можливості регіонального розвитку.

Висновки. Отже, проведене дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем дає можливість заключити, що стратегічне управління потенціалом регіонів забезпечує потенціалоформуєчий простір регіональних економічних систем.

Функції та принципи стратегічного управління потенціалом регіонів, серед яких застосування програмно-цільового підходу при управлінні потенціалом регіонів, системність управління, мобілізація ресурсів, узгодженість інтересів регіональних суб'єктів та легітимність дають можливість урахувати загально-суспільні цінності та вибудувати стратегію управління потенціалом із передбаченням інтересів різних економічних суб'єктів регіональних економічних систем.

Подальших досліджень вимагають питання обґрунтування інструментарію та дієвих механізмів стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутко М. П., Пепа Т. В., Уляненко Ф. М. Модернізація регіональних господарських систем у глобалізаційному економічному просторі: монографія. Ніжин, ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2014. 268 с.
2. Гедз М. Й., Бакум І. В. Оцінка ресурсного потенціалу регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 1. С. 67-70,
3. Добрик Д. О. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. *Інтелект XXI*. 2019. № 1. С. 29-32.
4. Жук П. В., Сірик З. О. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 16-22.
5. Калініченко Л. Л. Механізм управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37(1). С. 84-89.
6. Кахович О. О. Система управління регіональною структурно-інвестиційною політикою. *Економіка та держава*. 2010. №3. С. 111-113.
7. Куценко Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 308-317.
8. Попело О. В. Аналіз ресурсного потенціалу регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. Вип. 2(14). С. 64-83.
9. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
10. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
11. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.

REFERENCES

1. Butko, M.P. and Pepa, T.V. (2014), *Modernizatsiia rehional'nykh hospodars'kykh system u hlobalizatsijnomu ekonomichnomu prostori* [Modernization of regional economic systems in a globalizing economic space], TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», Nizhyn, Ukraine.

2. Hedz, M.I. and Bakum, I.V. (2017). *Otsinka resursnoho potentsialu rehionu* [Assessment of the resource potential of the region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. vol. 1, pp. 67-70.

3. Dobryk, D.O. (2019). *Strukturni skladovi sotsialno-ekonomichnoho potentsialu rehionu* [Structural components of the socio-economic potential of the region]. *Intelekt XXI*. Vol. 1. pp. 29-32.

4. Zhuk, P.V. and Siryk, Z.O. (2017), *Investytsiinyi potentsial terytorialnykh hromad: sut poniattia ta pytannia upravlinnia* [Investment potential of territorial communities: essence of the concept and issues of management]. *Rehionalna ekonomika*. Vol. 2. pp. 16-22.

5. Kalinichenko, L.L. (2018), *Mekhanizm upravlinnia potentsialom sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv* [The mechanism of managing the potential of socio-economic development of regions]. *Ekonomichni visnyk universytetu*. 2018. Vol. 37(1), pp. 84-89.

6. Kakhovych, O.O. (2010). *Systema upravlinnya rehional'noyu strukturno-investytsiynoyu politykoyu* [The system of management of regional structural and investment policy]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 3, 111-113. [in Ukrainian].

7. Kutsenko, T.M. (2012). *Teoretychni osnovy formuvannia stratehii innovatsiinoho rozvytku v konteksti intensyfikatsii innovatsiinykh protsesiv* [Theoretical bases of formation of strategy of innovative development in the context of intensification of innovative processes]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. Vol. 4. pp. 308-317.

8. Popelo, O.V. (2018), *Analiz resursnoho potentsialu rehioniv Ukrainy* [Analysis of the resource potential of the regions of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. Vol. 2(14), pp. 64-83.

9. Tul'chyns'ka, S.O. (2009), *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU «KPI», Kyiv, Ukraine.

10. Tul'chyns'ka, S.O. (2014), *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo «PP Vyshemyrs'kyj V.S.», Kherson, Ukraine.

11. Tul'chyns'kyj, R.V. (2018), *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo «PP Vyshemyrs'kyj V.S.», Kherson, Ukraine.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 09.08.2022